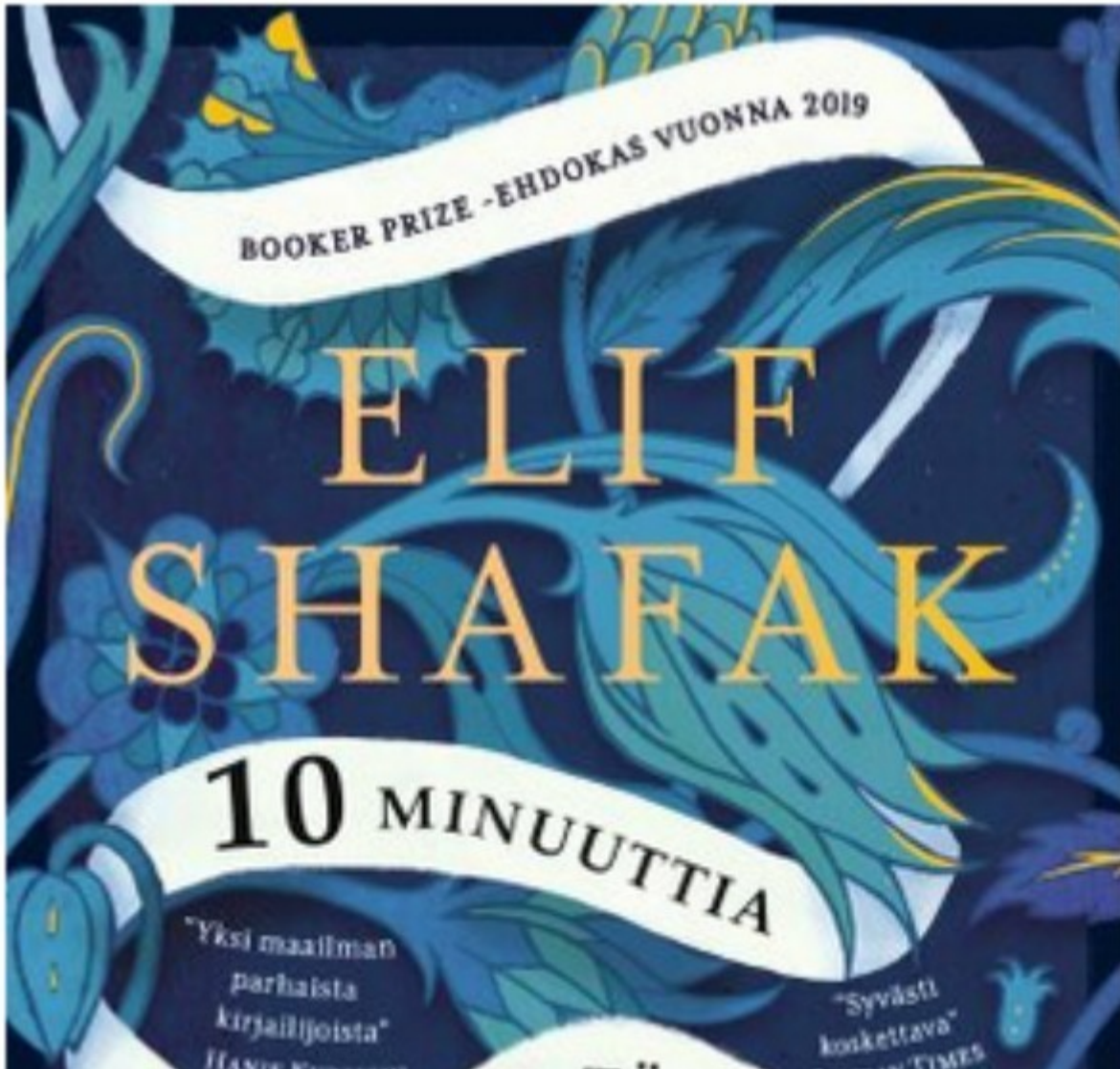

Elif Shafak: 10 minuuttia 38 sekuntia tässä oudossa maailmassa

[PM/28 ADMIN](#)

Tämä ei ole loppu – MIRVA KARKINEN (24.2.2021)

Elif Shafakin uusin suomennos *10 minuuttia 38 sekuntia tässä oudossa maailmassa*

kertoo Istanbuliin alaikäisenä karanneesta Leilasta, joka joutuu ihmiskaupan uhriksi ja päätyy elättämään itsensä seksityöläisenä. Tarina alkaa siitä, mihin kaikki perinteisesti päättyy: Leila löytyy murhattuna roska-astiasta. Shafakin teoksen raamit muodostuvat kuitenkin ajatuksesta, jonka mukaan ihmisen tietoisuus jatkaa toimintaansa vielä 10 minuuttia ja 38 sekuntia sydämen pysähtymisen jälkeen. Näiden minuuttien aikana Leila ehtii uudelleen elää koko elämänsä iloineen ja vaikeuksineen. Kirjan toinen osa alkaa siitä, kun Leilan ajatustenjuoksu lopulta himmenee ja kerronta siirtyy Leilan ystäväpiiriin. Romaanin kolmannessa ja viimeisessä osassa tarina jatkuu Leilan sielun tuntemusten kuvauksella.

Shafakin teos keskittyy tarkastelemaan marginaaliin pakotettujen ihmisten elämää sekä heidän kokemaansa diskriminaatiota. Leila itse on vasten tahtoaan seksityöläiseksi päätenyt nainen, minkä lisäksi tarinassa esitellään lyhytkasvuinen Zaynab122, sosiaalisia kulsseja ylläpitävä Sabotaasi, väkivaltaisesta pakkoavioliitosta paennut Hollywood Humeyra, Leilan lailla ihmiskaupan uhriksi joutunut Jameelah sekä transnainen Nostalgia Nalan. He kaikki kuuluvat marginaaliin työnnettyihin vähemmistöihin, joiden on vaikea saada äänensä kuuluviin jatkuvan systemaattisen sorron keskellä.

Vaikka Shafakin kertomus on fiktiota, sen on kirjailijan omien sanojen mukaan tarkoitus maalata todenmukainen kuva konservatiivisesta Istanbulista ja sen monenlaisista asukkaista. Teoksessa esitetyt tapahtumat, kuten My Lain verilöyly vuonna 1968 sekä Istanbulin terrori-isku vapunpäivänä 1977 ovat tosielämän tapauksia. Myös useat tarinan miljööt noudattelevat todenmukaisia esikuviaan, sillä Istanbulissa tosiaan sijaitsee sama pahamaineinen bordellikatu, jolle Leilakin lopulta päätyy. Samoin Shafakin mainitsema Kilyosin "Yksinäisten hautausmaa" on todellinen paikka, jonne lasketaan lepoon halveksitut ja ongelmalliset vainajat.

10 minuuttia 38 sekuntia tässä oudossa maailmassa rakentuu Leilan muistojen valottamista kulttuurillisista normeista, jotka kannattelevat sortavia yhteiskuntarakenteita. Naissukupuoleen kohdistuva yleinen halveksunta ja väheksyntä on Leilan elämässä läsnä aina ensihetkestä lähtien, kun vanhemmille selviää, ettei lapsi olekaan poika. Syntymästään saakka Leila joutuu kamppailemaan epäreiluja odotuksia vastaan vain sukupuolensa tähden. Shafak esittää nämä ongelmalliset ajatusmallit pääasiassa yhden henkilöahmon kokemusten kautta, mutta tosiasiassa ne heijastelevat suurta yhteiskunnallista epätasa-arvoa. Tämä tuodaan esille muun muassa lyhyissä kappaleissa, joissa kurkistetaan Leilan ystäväpiiriin tarinoihin. Jokainen hahmoista kokee elämänsä aikana väkivaltaista syrjintää sukupuolensa tai muiden ulkoisten ominaisuuksiensa vuoksi.

Kuvatessaan monitahoista yhteiskunnallista epätasa-arvoa Shafak nostaa esille yksittäisiä esimerkkejä, jotka asettavat hahmojen kokemukset suurempaan mittakaavaan. Kirjassa tarkastellaan esimerkiksi sukupuolittuneen väkivallan monenlaisia ilmenemismuotoja ja sen vaikeasti muutettavia taustatekijöitä:

"Hereillä ja unessa Humeyra oli kauhuissaan, että hänestä saattaisi tulla kunniamurhan uhri. [- -] Säädyttömyydestä syytettyjä naisia ei aina tapettu, hän tiesi. Joskus heidät vain taivuteltiin tappamaan itsensä. Pakotettujen itsemurhien määrä erityisesti pienissä kaakkois-aasialaisissa kaupungeissa oli kasvanut niin suuresti, että asiasta oli juttuja ulkomaisissa lehdissä. Batmanissa, ei kaukana hänen synnyinseuduiltaan, itsemurha oli nuorten naisten kuolleisuuden suurin syy (Shafak 2021, 189)."

Edes kaikkia ihmisiä yhdistävä loppu, kuolema, ei aseta seksityöläisenä elänyttä Leilaa samalle viivalle muiden kansalaisten kanssa. Jopa Leilan ruumista halveksutaan, eikä naisen ystäville anneta mahdollisuutta haudata vainaja kunniakkaasti. Samalle hautausmaalle Leilan kanssa kuuluvat Välimeren hukkuneet turvapaikanhakijat, huumeongelmaiset sekä parantumattomat rikolliset.

Vaikka tarina sijoittuu 1900-luvun jälkimmäiselle puoliskolle, teoksen näkökulmat ovat ajankohtaisia vielä nykypäivänäkin. Myös tänä päivänä Välimeren hukkuu sadoittain turvapaikanhakijoita ja pakolaisia, joiden perustavanlaatuinen ihmisoikeus turvapaikan hakemiseen on tehty haastavaksi tai jopa mahdottomaksi. Vielä 2020-luvulla näitä pakomatalla hukkuneita ihmisiä haudataan Kilyosin "Yksinäisten hautausmaalle", jossa hautakiviä ei ole, ja jossa ruumiiden paikat merkataan vain nimettömillä laudanpätkillä.

Teos on suomennettu alkuperäistä, englanninkielistä tekstiä kunnioittaen. Käännökseen on ujutettu esimerkiksi alkuperäiskielen ilmaisuja muistuttavia suomennoksia, kuten huumeriippuvaista ihmistä kuvaava termi "crackaddikti". Kertomus myös vilisee turkkilaisia ilmauksia ja termejä, joita ei ole käännetty suomeksi. Kirjan lopusta löytyykin sanasto, jonka avulla lukija voi tarkistaa sanojen merkityksen. Romaanin kerronnassa käytetään myös esimerkiksi suomen kielestä poistunutta sanaa transseksuaali, joka virheellisesti kuvaa transsukupuolisuutta seksuaalisuuden ilmiönä. Kertomuksen tapahtumien aikoihin sana oli kuitenkin vielä yleisesti käytössä myös Suomessa, joten sen sisällyttäminen ekstradiegeettisen kertojan sanavarastoon on ymmärrettävä ratkaisu.

Vuoteen 1990 asti turkkilaisen rikoslain mukaan raiskaajan tuomiota voitiin keventää kolmasosalla, mikäli tekijä pystyi todistamaan uhrinsa olevan prostituoitu. Teoksessa todetaankin "murha-asteen seksityöläisten keskuudessa olevan 18 kertaa korkeampi kuin muiden naisten joukossa (Shafak 2021, 243)". Muun muassa tällaiset seksuaalirikoslainsäädäntöön kirjatut eriarvoistavat pykälät asettavat jo valmiiksi turvattomassa asemassa olevat vähemmistöt erityisen alttiiksi väkivaltarikoksille, mikä ymmärrettävästi johtaa useissa tapauksissa myös henkirikoksiin. Vaikka kyseinen lakipykälä kumottiin 1990-luvulla, Turkin lainsäädäntö sisältää vielä tänäkin päivänä eriarvoistavia ja ihmisoikeuksia loukkaavia artikloita.

Eryyksen merkittäväksi *10 minuuttia 38 sekuntia tässä oudossa maailmassa* -teoksen tekee kuitenkin se, että romaani käsittelee maailmanlaajuisia ongelmia. Vaikka polttopisteessä ovat erityisesti Istanbulin seksityöläiset ja Turkin lainsäädäntö, samankaltaisia ongelmallisia yhteiskuntarakenteita ja normeja esiintyy ympäri maailman. Myös Suomessa naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on ihmisoikeusongelmaksi luokiteltu ilmiö, jonka kitkemiseksi tulisi puuttua rakenteiden tasolla piilevään

eriarvoisuuteen. Leilan kuolema ei ollut tarinan loppu, vaan toivottavasti rakentavan yhteiskuntakriittisen keskustelun alku.

Shafak, Elif (2021) *10 minuuttia 38 sekuntia tässä oudossa maailmassa* ("10 Minutes 38 Seconds in this Strange World", 2019). Suom. Maria Erämaja Gummerus Kustannus Oy: Liettua.

Mirva Karkinen on helsinkiläinen kirjabloggaaja, joka opiskelee yleistä kirjallisuustiedettä Jyväskylän yliopistossa.